

PROGRAM „TRENUJ Z WOJSKIEM” JAKO PRZYKŁAD BUDOWANIA KOMPETENCJI PROOBRONNYCH W SPOŁECZEŃSTWIE

THE „TRAIN WITH THE ARMY” PROGRAM AS AN EXAMPLE OF BUILDING PRO-DEFENSE COMPETENCES IN SOCIETY

STRESZCZENIE

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie społecznego odbioru pierwszej edycji programu szkolenia wojskowego „Trenuj z Wojskiem” oraz przyczyn i kontekstu jego wprowadzenia. Źródłami danych empirycznych są badanie ewaluacyjne przeprowadzone wśród ogółu uczestników programu w formie ankiety audytoryjnej¹ oraz badania realizowane przez Centrum

---

¹ Badanie zostało przeprowadzone bezpośrednio po zakończeniu szkolenia. Udział w nim był anonimowy i dobrowolny. Zebrano ogółem 2761 wypełnionych kwestionariuszy. Szczegóły realizacji terenowej i kwestie metodologiczne zostały przedstawione w sprawozdaniu: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny uczestników szkoleń „Trenuj z Wojskiem”*, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa, styczeń 2023.

Badania Opinii Społecznej (CBOS) na reprezentatywnej próbie ogólnopolskiej. Przedstawiono założenia, przyczyny wprowadzenia programu, a także podobne inicjatywy realizowane w wybranych krajach NATO. W części empirycznej zaprezentowane zostały zbadane przez CBOS opinie społeczeństwa polskiego dotyczące kompetencji wojskowych i obronnych, a także potrzeb oraz deklaracji udziału w formach szkoleniowych rozwijających takie kompetencje. Większość badanych Polek i Polaków widzi potrzebę organizowania szkoleń z zakresu obronności, obrony cywilnej itp., a znaczna część deklaruje swoją gotowość do udziału w nich. W tym kontekście można spodziewać się pozytywnego odbioru programu „Trenuj z Wojskiem”. Takie oczekiwania zostały potwierdzone w zrealizowanym przez Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej badaniu ewaluacyjnym. Ponad 90% uczestników programu pozytywnie oceniło zarówno samą ideę tego typu szkolenia, jak i jego przebieg, w takich aspektach jak: organizacja, kompetencje prowadzących i program szkolenia. Podobny odsetek osób poleciłby udział w zajęciach programu swoim znajomym. Co ważne, aż 40% uczestników programu rozważa podjęcie służby wojskowej w różnych jej formach. Podsumowując, można stwierdzić, że program „Trenuj z Wojskiem” może stać się ważnym narzędziem w budowaniu kompetencji proobronnych i zapoznawaniu ogółu społeczeństwa ze specyfiką służby wojskowej w atrakcyjnej i przystępnej formule.

SŁOWA KLUCZOWE

szkolenie, obronność, społeczeństwo, umiejętności obronne, bezpieczeństwo całościowe, rozwój bezpieczeństwa pozamilitarnego, zagrożenie, sytuacja kryzysowa, współpraca wojska ze społeczeństwem, szkolenie dla osób cywilnych

WPROWADZENIE

Program „Trenuj z Wojskiem” jest przykładem tworzenia płaszczyzny komunikacji pomiędzy wojskiem a społeczeństwem. Realizuje dwa cele: po pierwsze umożliwia zdobycie podstawowych umiejętności – przydatnych zarówno

w czasie służby wojskowej, jak i w sytuacjach ekstremalnych, zagrażających życiu i zdrowiu; po drugie w atrakcyjny sposób przybliży realia służby wojskowej i pozwala wszystkim chętnym, bez względu na wiek czy płeć, na bezpośredni kontakt z żołnierzami. Różnorodne lokalizacje miejsc prowadzenia szkolenia sprawiają, że w programie mogą wziąć udział również osoby zamieszkałe w miejscowościach oddalonych od dużych wojskowych garnizonów.

Jednocześnie program „Trenuj z Wojskiem” wpisuje się w najnowsze założenia rozbudowy obronności rozumianej w sposób całościowy. Tak pojmowana strategia umacniania Wojska Polskiego i bezpieczeństwa kraju oparta jest na uchwalonej 11 marca 2022 r. Ustawie o obronie Ojczyzny². Z założeń programu wynika, że zajęcia dla osób cywilnych prowadzone w jednostkach wojskowych i centrach szkolenia mają uczyć właściwych zachowań na wypadek zagrożenia i kryzysu oraz podnosić poziom bezpieczeństwa i pewności siebie, a celem resortu obrony jest przeszkolenie jak największej liczby osób z zakresu umiejętności służących odpowiedniemu odnalezieniu się w sytuacji ekstremalnej. Za przygotowanie i realizację szkolenia odpowiada jego pomysłodawca, czyli Ministerstwo Obrony Narodowej, które obecnie prowadzi już drugą edycję tego typu ćwiczeń, pod nazwą „Trenuj z Wojskiem w Ferie”.

Zaprezentowane w artykule opinie i oceny uczestników omawianego szkolenia pochodzą z badania ewaluacyjnego prowadzonego przez Wojskowe Biuro Badań Społecznych Wojskowego Centrum Edukacji Obywatelskiej w okresie trwania pierwszej edycji programu, tj. od 22 października do 26 listopada 2022 r. Rozważania odnoszą się także do ogólnopolskich wyników badań przeprowadzonych przez CBOS, w których zaprezentowane zostały opinie Polaków na temat potrzeby prowadzenia szkoleń z zakresu obronności oraz ich ocena posiadanej wiedzy z tej dziedziny.

Rozwój szkoleń umożliwiających nabywanie umiejętności obronnych i właściwe reagowanie na sytuacje zagrożenia oraz wydarzenia ekstremalne wynika z konieczności budowania bezpieczeństwa w pojęciu całościowym. Kwestię tę poruszono w części teoretycznej, odnosząc się do współczesnych strategii obronności realizowanych w Polsce oraz – dla porównania – w Finlandii i Estonii, państwach, które mają długą tradycję kooperacji wojska ze społeczeństwem, opartej na przekonaniu, że siłę i bezpieczeństwo państwa można kreować także na płaszczyźnie pozamilitarnej. Jest to szczególnie istotne wobec zagrożeń hybrydowych charakterystycznych

² Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny („Dziennik Ustaw RP” poz. 655).

dla współczesnych konfliktów. Obecna sytuacja na Ukrainie, zaatakowanej przez Rosję blisko rok temu, dowodzi konieczności wieloaspektowego przygotowania kraju do potencjalnych ataków, także nauczania obywateli, jak reagować na zagrożenia ze strony wroga. Chodzi tu o kształtowanie zarówno umiejętności obronnych, jak i zdolności radzenia sobie ze stresem i funkcjonowania w nietypowych, często ekstremalnych okolicznościach.

PROGRAM „TRENUJ Z WOJSKIEM”

Jesienią 2022 r. Ministerstwo Obrony Narodowej rozpoczęło realizację programu „Trenuj z Wojskiem”. Jest to inicjatywa o charakterze proobronnym skierowana do wszystkich dorosłych³ obywateli polskich, którzy chcą przyswoić sobie umiejętności działania w sytuacji zagrożenia oraz nauczyć się podstaw wojskowego rzemiosła. Jednodniowe bezpłatne szkolenia podstawowe są prowadzone w formie przystępnej dla osób nieposiadających doświadczeń ze służbą wojskową. Realizują je wyznaczone jednostki wojskowe i wykorzystują do tego obiekty i sprzęt wojskowy oraz wykwalifikowanych instruktorów⁴. Od początku zauważalne było bardzo duże zainteresowanie społeczeństwa proponowanym szkoleniem, o czym świadczyła liczba zgłoszeń. Projekt jest odpowiedzią na społeczne zapotrzebowanie oraz pytania kierowane do MON i jednostek wojskowych dotyczące szkoleń w zakresie obrony oraz radzenia sobie w trudnych sytuacjach⁵. W planie ośmiogodzinnego szkolenia znalazły się zajęcia z: posługiwania się bronią, podstaw survivalu, walki wręcz w bliskim kontakcie, zakładania maski przeciwgazowej, zachowania się podczas alarmu, pomocy medycznej oraz topografii wojskowej.

W I edycji programu przeszkolono ponad 4 tys. chętnych, a ze względu na szerokie zainteresowanie społeczeństwa MON zaplanowało jego kolejną edycję: „Trenuj z Wojskiem w Ferie”. Potrwa ona od połowy stycznia do końca lutego 2023 r. W 31 jednostkach wojskowych na terenie całego kraju (w każdym województwie) odbędą się sobotnie szkolenia wojskowe dla chętnych osób⁶.

³ Zob. *Rusza 2 edycja „Trenuj z Wojskiem”*, <https://www.wojsko-polskie.pl/artides/tym-zyjemy-v/rusza-2-edycja-trenuj-z-wojskiem/> (dostęp: 28.12.2022).

⁴ Zob. *„Trenuj z wojskiem” – szkolenia wojskowe dla każdego*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/trenuj-z-wojskiem-szkolenia-wojskowe-dla-kazdego> (dostęp: 28.12.2022).

⁵ Zob. *„Trenuj z wojskiem” – szkolenia wojskowe dla każdego*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/trenuj-z-wojskiem-szkolenia-wojskowe-dla-kazdego?fbclid=IwAR3aBMe4R80yD8f8UUxKV1FR0CtKL2q4jpp07Vn8efOfKcpXdfDoycjKr3A> (dostęp: 28.12.2022).

⁶ Zob. *Wojsko Polskie silne jak nigdy*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/wojsko-polskie-silne-jak-nigdy> (dostęp: 28.12.2022).

Z uwagi na rosnące zapotrzebowanie społeczne resort obrony, aby przeszkolić jak największą liczbę osób w zakresie podstawowych umiejętności umożliwiających odpowiednie odnalezienie się w sytuacji kryzysowej, zdecydował o podniesieniu limitu uczestników szkoleń z 4 tys. do 8 tys. osób. W kolejnej edycji tego projektu mogą brać udział już nie tylko osoby pełnoletnie, lecz także, za zgodą rodziców lub opiekunów, młodzież od 15 roku życia. Chęć udziału w szkoleniu można zgłaszać drogą elektroniczną (mailowo lub za pomocą mediów społecznościowych), telefonicznie bądź osobiście⁷.

Program „Trenuj z Wojskiem” jest jednym z elementów umacniania i rozbudowy Wojska Polskiego, które zostały zapowiedziane przez MON w 2022 r. i są zgodne z założeniami Ustawy o obronie Ojczyzny. Ubiegły rok był przełomowy ze względu na podjęcie wielu inicjatyw mających na celu zwiększenie siły militarnej Polski, poczynając od podpisania strategicznych umów na dostawy sprzętu wojskowego i uzbrojenia dla polskich Sił Zbrojnych, aż po zwiększenie liczebności armii, do którego ma doprowadzić podwyższenie budżetu na obronę, uproszczony system wstępowania do wojska oraz projekty przybliżające wojsko społeczeństwu i zachęcające do ubiegania się o powołanie do służby wojskowej⁸.

KONCEPCJA BEZPIECZEŃSTWA CAŁOŚCIOWEGO

Program „Trenuj z Wojskiem” wpisuje się w założenia wdrażanej aktualnie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Ich istotą jest zapewnienie zdolności państwa do przeciwdziałania zagrożeniom i sprostanie wyzwaniom wynikającym ze zmieniających się uwarunkowań bezpieczeństwa Polski⁹. Celem przyjętej strategii jest wykorzystanie szans umożliwiających poprawę bezpieczeństwa państwa i obywateli, zapewnienie dalszego rozwoju oraz umacnianie pozycji Polski na arenie międzynarodowej. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP określa kompleksową wizję kształtowania bezpieczeństwa kraju we wszystkich wymiarach, która powinna być odzwierciedlona we wszelkich dokumentach strategicznych. „Uwzględnić aspekt podmiotowy (wymiar wewnętrzny bezpieczeństwa

⁷ Zob. „Trenuj z wojskiem w ferie”. Szef MON o szczegółach programu, <https://regiony.tvp.pl/65174076/trenuj-z-wojskiem-w-ferie-szef-mon-o-szczegolach-programu> (dostęp: 28.12.2022).

⁸ Zob. *Wojsko Polskie silne jak nigdy*, <https://www.wojsko-polskie.pl/articles/tym-zyjemy-v/wojsko-polskie-silne-jak-nigdy/> (dostęp: 28.12.2022).

⁹ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2020, s. 5, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf (dostęp: 28.12.2022).

narodowego oraz środowisko międzynarodowe – stosunki bilateralne, współpracę regionalną, w skali globalnej oraz współpracę na forach organizacji międzynarodowych) oraz przedmiotowy (wszystkie wymiary funkcjonowania systemu bezpieczeństwa narodowego)”¹⁰, w tym zacieśnianie współpracy w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego. W zakresie podnoszenia odporności państwa na zagrożenia wskazuje konieczność tworzenia systemu obrony powszechnej „opartego na wysiłku całego narodu oraz budowaniu zrozumienia dla rozwoju odporności i zdolności obronnych Rzeczypospolitej Polskiej”¹¹. System ten powinien w pełni wykorzystywać potencjał instytucji państwowych i samorządowych, podmiotów systemu edukacji i szkolnictwa wyższego, społeczności lokalnych, podmiotów gospodarczych, organizacji pozarządowych oraz obywateli i stanowić kompleksową odporność państwa na zagrożenia niemilitarne i militarne¹².

Wzrastające w ostatnich latach zainteresowanie koncepcją bezpieczeństwa całościowego, wywodzącą się z zimnowojennej doktryny obrony totalnej¹³, wynika z konieczności zapewniania bezpieczeństwa na własnym terytorium oraz reagowania na zagrożenia hybrydowe. Potrzeba wzmocnienia odporności państwa i społeczeństwa na presję zewnętrzną oraz tworzenia właściwych i niezbędnych warunków dla działań obronnych wymaga działania kompleksowego. Nie tylko Polska dostrzega potrzebę tak szerokiego zaangażowania się i łączenia różnorodnych aspektów polityki obronnej, również przez poszerzenie współpracy z ogółem społeczeństwa. Dzieje się tak m.in. w państwach regionu nordycko-bałtyckiego, które wdrażają różnorodne koncepcje nawiązujące do założeń bezpieczeństwa całościowego, uwzględniające łączenie militarnych i pozamilitarnych aspektów bezpieczeństwa narodowego i zarządzania kryzysowego.

---

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże, s. 15.

¹² Tamże.

¹³ A. Zapałowski, *Obrona totalna jako wyzwanie dla bezpieczeństwa Polski*, „Polityka i Społeczeństwo” 2022, nr 2(20), <https://doi.org/10.15584/polispol.2022.2.14>, s. 227–243 (dostęp: 28.12.2022).

SZKOLENIE OBRONNE SPOŁECZEŃSTWA CYWILNEGO JAKO JEDEN Z WYMIARÓW KONCEPCJI BEZPIECZEŃSTWA CAŁOŚCIOWEGO NA PRZYKŁADZIE FINLANDII I ESTONII

W Finlandii, która po rosyjskim ataku na Ukrainę rozpoczęła intensywne starania o przyjęcie do NATO, całościowe podejście do bezpieczeństwa funkcjonuje najdłużej ze wszystkich państw nordyckich. Opiera się na kulturze strategicznej i uwarunkowaniach społecznych tego kraju. Jest wpisane w funkcjonowanie instytucji publicznych, ponieważ przewiduje dla państwa ważną rolę i rozległe zadania w sferze bezpieczeństwa. W Estonii tworzenie systemu bezpieczeństwa całościowego rozpoczęło się wcześniej niż w pozostałych krajach bałtyckich, bo już w 2008 r.¹⁴ Poza prowadzonymi na szeroką skalę przygotowaniem obronnymi części militarnej systemu obrony narodowej realizowane są też działania w zakresie przygotowania obronnego części niemilitarnej, m.in. szkolenie ludności cywilnej¹⁵.

Zważywszy na zwrot w sposobie myślenia o bezpieczeństwie w kontekście obrony terytorium i wzmacniania odporności społeczeństwa na sytuacje kryzysowe, fiński system bezpieczeństwa całościowego coraz częściej postrzegany jest jako modelowy. Finlandia utrzymuje stałą gotowość do reagowania na zagrożenie w siedmiu kluczowych obszarach, o których zabezpieczenie dba w czasie pokoju. Są to: przywództwo, aktywność międzynarodowa, zdolności obronne, bezpieczeństwo wewnętrzne, bezpieczeństwo dostaw, prawidłowe funkcjonowanie społeczeństwa i usług publicznych oraz odporność psychologiczna. Mimo że kraj ten w polityce bezpieczeństwa coraz większe znaczenie nadaje przeciwdziałaniu zagrożeniom hybrydowym, to równocześnie nie zaniedbuje militarnego wymiaru bezpieczeństwa całościowego. W ostatnich latach nie tylko zwiększa wydatki na obronność (około 2% PKB¹⁶), podnosi także poziom gotowości bojowej w celu skrócenia czasu reakcji na zagrożenia. Jednym z aspektów tej strategii jest obrona cywilna. Finlandia może pochwalić się dobrze rozwiniętą współpracą wojskowo-cywilną. Doskonałym przykładem są tu kursy obrony narodowej, czyli spotkania

¹⁴ P. Szymański, *Nowe pomysły na obronę totalną. Bezpieczeństwo całościowe w Finlandii i Estonii. Raport OSW 3/2020*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa, marzec 2020, s. 9.

¹⁵ U. Staśkiewicz, *Organizacja obrony narodowej w wybranych państwach. Analiza porównawcza Estonii, Finlandii i Rosji*, „Przegląd Wschodnioeuropejski” 2021, nr 1, s. 141, <http://cejsz.icm.edu.pl/cejsz/element/bwmeta1.element.desklight-c88d0ed2-53cb-46fa-a6ce-b83dd9e69c1a> (dostęp: 28.12.2022).

¹⁶ *Zob. Finlandia planuje wydać rekordową kwotę na zbrojenia*, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Finlandia-planuje-wydac-rekordowa-kwote-na-zbrojenia-8458752.html> (dostęp: 28.12.2022).

kierownictwa wojskowego z liderami społeczeństwa obywatelskiego, biznesu, administracji i samorządów oraz działania podejmowane przez Narodowe Stowarzyszenie Szkolenia Obronnego¹⁷, które odpowiada za ochotnicze zaangażowanie proobronne¹⁸.

Filarami estońskiej całościowej obrony narodowej, opisanej w Koncepcji Bezpieczeństwa Narodowego¹⁹, są: rozbudowa systemu militarnego, wsparcie cywilne dla sił zbrojnych, działania międzynarodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, zapewnienie ciągłości funkcjonowania władz państwowych i społeczeństwa oraz obrona psychologiczna. Realizacja procesu tworzenia systemu bezpieczeństwa całościowego w tym kraju przebiega stopniowo i ma charakter długofalowy, towarzyszy mu równoległa modernizacja techniczna armii, co umożliwia finansowanie ze stabilnego budżetu obronnego na poziomie 2,3% PKB, który ma być zwiększony do 2,9% PKB²⁰. W ostatnich latach jedną z najważniejszych inicjatyw obronnych Estonii było rozszerzenie współpracy sił zbrojnych z innymi służbami mundurowymi i sektorem cywilnym, co spowodowało wzrost znaczenia obrony cywilnej i jej świadomości w społeczeństwie. Zgodnie z przyjętą w 2018 r. Koncepcją Ochrony Cywilnej²¹ skupiono się na poprawie komunikacji kryzysowej oraz zwiększeniu wiedzy i kompetencji społecznych w obszarze reagowania na sytuacje kryzysowe tak, aby jak najszerzej włączyć obywateli w sprawy obronności. Na wzór fiński realizowane są kursy obrony narodowej, a ponadto obywatele mogą angażować się ochotniczo jako członkowie obrony terytorialnej w działania Estońskiej Ligi Obrony²², która jest ważnym łącznikiem pomiędzy

¹⁷ Narodowe Stowarzyszenie Szkolenia Obronnego (Maanpuolustuskuulutus – MPK) – organizacja pozarządowa w Finlandii utworzona w 1993 r., zrzeszająca 15 mniejszych stowarzyszeń, od Związku Oficerów Zawodowych (Kadettikunta) po Związek Fińskich Myśliwych. Posiada filie regionalne i lokalne, jej stały personel liczy ok. 60 osób, a liczba zarejestrowanych instruktorów – ochotników około 2 tys. W szkoleniach MPK bierze udział ok. 50 tys. osób rocznie. Stowarzyszenie, blisko współpracujące z Ministerstwem Obrony Finlandii, koordynuje ochotniczą aktywność na rzecz obrony państwa. Organizuje dodatkowe ćwiczenia i szkolenia dla rezerwistów (ze szczególnym uwzględnieniem promowania udziału kobiet), prowadzi społeczną działalność edukacyjną na temat obrony narodowej oraz sprawuje kontrolę nad ćwiczeniami prowadzonymi przez inne organizacje proobronne. MPK oferuje też szkolenia dla cywilów i instruktorów oraz (za zgodą rodziców) dla niepełnoletniej młodzieży, m.in. ze sztuki przetrwania w terenie (orientacja, zdobywanie pożywienia, budowa schronienia), samoobrony, gaszenia pożarów, pierwszej pomocy i wojskowej pomocy medycznej, prowadzenia działań poszukiwawczo-ratowniczych (SAR), strzelania, obsługi materiałów wybuchowych, prowadzenia pojazdów (w tym kursy na prawo jazdy), bezpieczeństwa drogowego, nawigacji wodnej czy obsługi radiostacji. Organizuje również specjalistyczne kursy z zakresu przywództwa oraz dla administracji regionalnej i samorządów, obejmujące m.in. ewakuację ludności oraz organizację schronienia i zaopatrzenia dla dużej liczby cywilów. Zob. *What is the MPK*, <https://mpk.fi/en/> (dostęp: 28.12.2022).

¹⁸ P. Szymański, *Nowe pomysły...*, s. 27–28.

¹⁹ Zob. *In time of war, Prime Minister to take the wheel*, <https://news.postimees.ee/2865789/in-time-of-war-prime-minister-to-take-the-wheel> (dostęp: 28.12.2022).

²⁰ Zob. *Premierzy państw bałtyckich opowiadają się za zwiększeniem wydatków na obronność do 3 proc. PKB*, <https://www.Irt.lt/pl/wiadomosci/1261/1841049/premierzy-panstw-baltyckich-opowiadaja-sie-za-zwiekszeniem-wydatkow-na-obronnosc-do-3-proc-pkb> (dostęp: 28.12.2022).

²¹ P. Szymański, *Nowe pomysły...*, s. 39.

²² Estońska Liga Obrony (Kaitseliit) – ochotnicza, apolityczna organizacja paramilitarna w Estonii, włączona w system bezpieczeństwa państwa. Obecnie liczy 16 tys. członków. Kontynuuje tradycje organizacji samoobrony powołanej do życia 11 listopada 1918 r. Początkowo zajmowała się

siłami zbrojnymi a społeczeństwem obywatelskim²³. Przygotowania obronne części niemilitarnej państwa, poza prowadzonymi na szeroką skalę przygotowaniem części militarnej systemu obrony narodowej, dotyczą gotowości społeczeństwa cywilnego do właściwej reakcji wobec zagrożeń. W Estonii działają liczne organizacje paramilitarne, które w tym pomagają, np. przez prowadzenie edukacji patriotycznej i obywatelskiej, promocję wychowania fizycznego i sportu oraz przygotowanie ludności do działań w ramach systemu zarządzania kryzysowego²⁴. Taką organizacją jest m.in. Estońska Liga Obrony, która skupia około 16 tys. członków. Wykonując swoje zadania, współpracuje z wojskiem, policją oraz z innymi służbami, które mają też prawo wezwać członków Ligi do pomocy w razie zaistnienia sytuacji kryzysowej. Wraz z organizacją żeńską (Naiskodukaitse²⁵) oraz organizacjami młodzieżowymi (Noored Kotkad²⁶, Kodutütred²⁷) liczba członków wynosi 25,5 tys.²⁸. Zarówno w Finlandii, jak i Estonii duże znaczenie ma kapitał społeczny jako spoiwo systemu bezpieczeństwa całościowego. Dbłość o bezpieczeństwo to – poza rozbudową aspektu militarnego i zwiększaniem wydatków na armię – także odpowiednie przygotowanie obronne społeczeństwa i świadomość znaczenia obrony cywilnej. Dlatego tak dużą wagę przykładają się w tych krajach do szkolenia obywateli na wypadek sytuacji kryzysowych, m.in. za pomocą edukacji obronnej.

WYNIKI BADAŃ EMPIRYCZNYCH

POLACY O POTRZEBIE SZKOLEŃ OBRONNYCH

Uzawodowienie Wojska Polskiego i rezygnacja z powszechnego poboru do zasadniczej służby wojskowej spowodowały, że coraz mniej dorosłych Polaków ma doświadczenie w zakresie służby wojskowej bądź przeszło przeszkolenie wojskowe. Obecnie jedynie co czwarty deklaruje, że w przeszłości

---

dbaniem o bezpieczeństwo i porządek publiczny, a w okresie międzywojennym odgrywała dużą rolę w obszarze edukacji dla bezpieczeństwa i szkolenia obronnego młodzieży. Liga stanowi część sił zbrojnych Estonii na mocy ustawy o Estońskiej Lidze Obrony, regulującej kwestie miejsca organizacji w systemie estońskiej obrony narodowej, jej cel, zadania, strukturę, podstawę prawną działalności i zarządzania, członkostwo oraz prawa i obowiązki członków. Zadania Ligi art. – 4 tej ustawy. Zob. *Estonian Defence League*, <https://www.kaitseleit.ee/en/edl> (dostęp: 28.12.2022).

²³ P. Szymański, *Nowe pomysły...*, s. 42.

²⁴ U. Staškiewicz, *Organizacja obrony narodowej...*, s. 141.

²⁵ Zob. <https://www.naiskodukaitse.ee/> (dostęp: 28.12.2022).

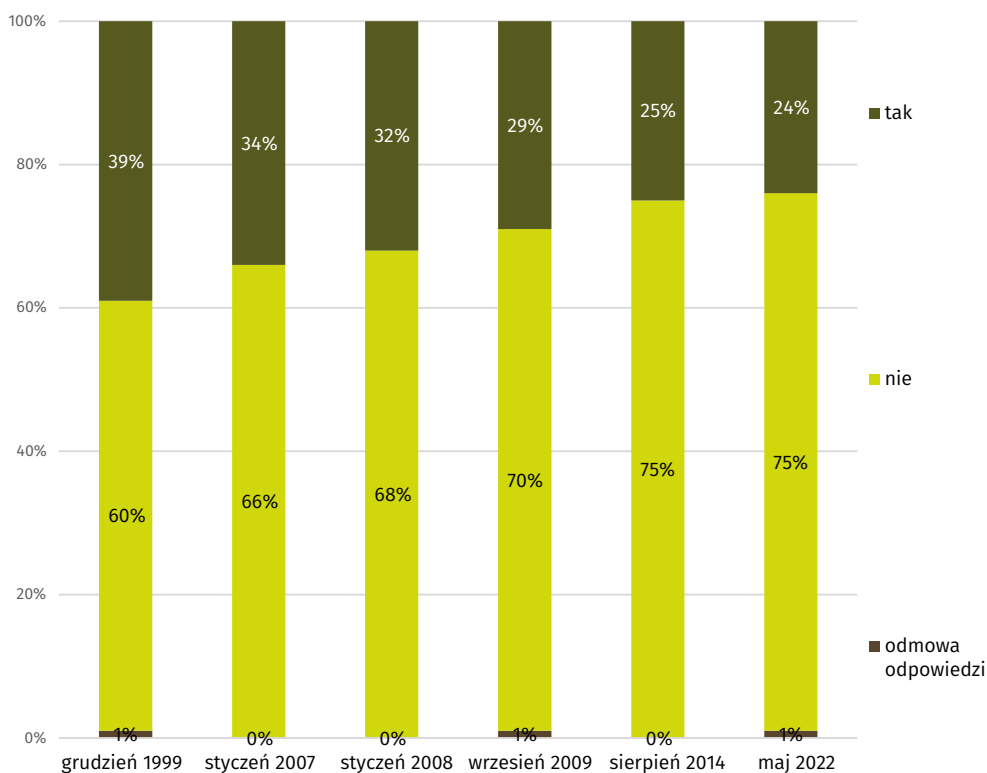
²⁶ Zob. <https://nooredkotkad.ee/> (dostęp: 28.12.2022).

²⁷ Zob. <https://kodututred.ee/> (dostęp: 28.12.2022).

²⁸ U. Staškiewicz, *Organizacja obrony narodowej...*, s. 141.

odbył lub aktualnie odbywa przeszkolenie wojskowe albo służbę wojskową. W kwestii tej utrzymuje się trend spadkowy (wykres 1). Z danych CBOS zebranych w maju 2022 r. wynika, że przeszkolenie wojskowe lub służbę wojskową odbyło 45% mężczyzn i 6% kobiet²⁹. Autorka raportu zwraca uwagę na niemalże identyczny rozkład wskazań jak w 2014 r., stawiając przy tym tezę, że powstanie WOT zapobiegło dalszemu kurczeniu się grupy dorosłych Polaków mających doświadczenia w zakresie obronności³⁰.

Wykres 1. Czy kiedykolwiek odbył(a) lub odbywa Pan(i) obecnie przeszkolenie wojskowe, służbę wojskową?

Źródło: B. Badora, *O bezpieczeństwie państwa i kwestiach związanych z obronnością. Komunikat z badań nr 79/2022*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa, czerwiec 2022, s. 10.

²⁹ B. Badora, *O bezpieczeństwie państwa...*, s. 10–11.

³⁰ Tamże, s. 10.

„Doświadczenie w zakresie przeszkolenia wojskowego wiąże się z wiekiem badanych (przeszła je tylko niewielka część osób poniżej 45 roku życia), co jest bezpośrednim efektem odejścia od powszechnych powołań do pełnienia zasadniczej służby wojskowej i uzawodowienia armii”³¹. Podając średnią wiek osób, które deklarują, że odbyły lub odbywają przeszkolenie wojskowe bądź też służbę wojskową, CBOS wskazuje, że jest ona znacząco wyższa od średniej wieku respondentów nieposiadających takich doświadczeń i wynosi 57 lat (w 2014 r. były to 54 lata). Dla osób, które nigdy nie odbywały szkolenia wojskowego lub służby wojskowej, wynosi ona 45 lat. Blisko dwie trzecie badanych deklarujących, że odbyli przeszkolenie wojskowe (60%), ma powyżej 55 lat, w tym ponad połowa jest już w wieku emerytalnym (w 2014 r. był to co czwarty ankietowany – 24%). Odsetek osób deklarujących doświadczenie wojskowe zmniejsza się wraz z wiekiem badanych (tabela 1)³².

Tabela 1. Czy kiedykolwiek odbył(a) lub odbywa Pan(i) obecnie przeszkolenie wojskowe, służbę wojskową?

		sierpień 2014 N = 242	maj 2022 N = 262
Wiek osób, które zadeklarowały, że odbyły lub odbywają przeszkolenie wojskowe, służbę wojskową	18–24 lata	1%	2%
	25–34 lata	8%	5%
	35–44 lata	18%	12%
	45–54 lata	21%	21%
	55–64 lata	28%	27%
	65 lat i więcej	24%	33%

Źródło: B. Badora, *O bezpieczeństwie państwa...*, s. 11.

W lipcu 2022 r. CBOS diagnozował opinie Polaków na temat ich wiedzy i umiejętności w zakresie obrony w sytuacji wojny³³. Pytano, na ile są zorientowani w tym, jak postępować w razie bezpośredniego zagrożenia ich miejsca zamieszkania przez działania wojsk agresora. Blisko co piąty ankietowany nie

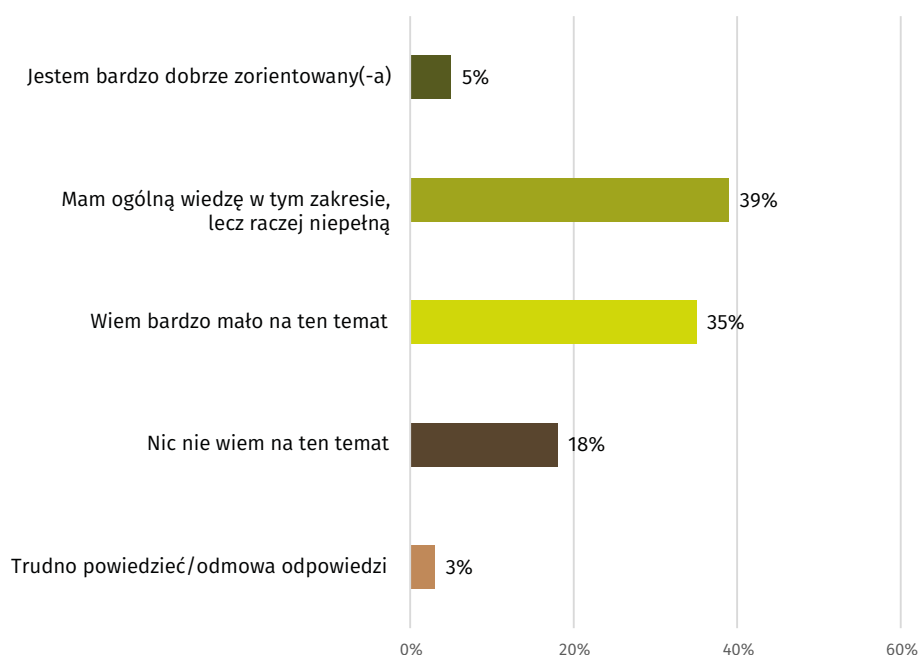
³¹ Tamże.

³² Tamże.

³³ Tamże, s. 6.

ma żadnej wiedzy na ten temat, a więcej niż co trzeci deklaruje, że wie bardzo mało. Tylko jeden na dwudziestu respondentów uważa siebie za dobrze zorientowanego. Największą grupę stanowią osoby, które wskazują, że posiadają ogólną, aczkolwiek niepełną wiedzę na temat postępowania w razie zagrożenia ze strony wojsk agresora – to blisko dwie piąte badanych (wykres 2).

Wykres 2. Jak Pan(i) ocenia własną wiedzę i umiejętności w zakresie obrony w sytuacji wojny – na ile jest Pan(i) zorientowany(-a), co robić i jak postępować w razie bezpośredniego zagrożenia Pana(-i) miejsca zamieszkania przez działania wojsk agresora?

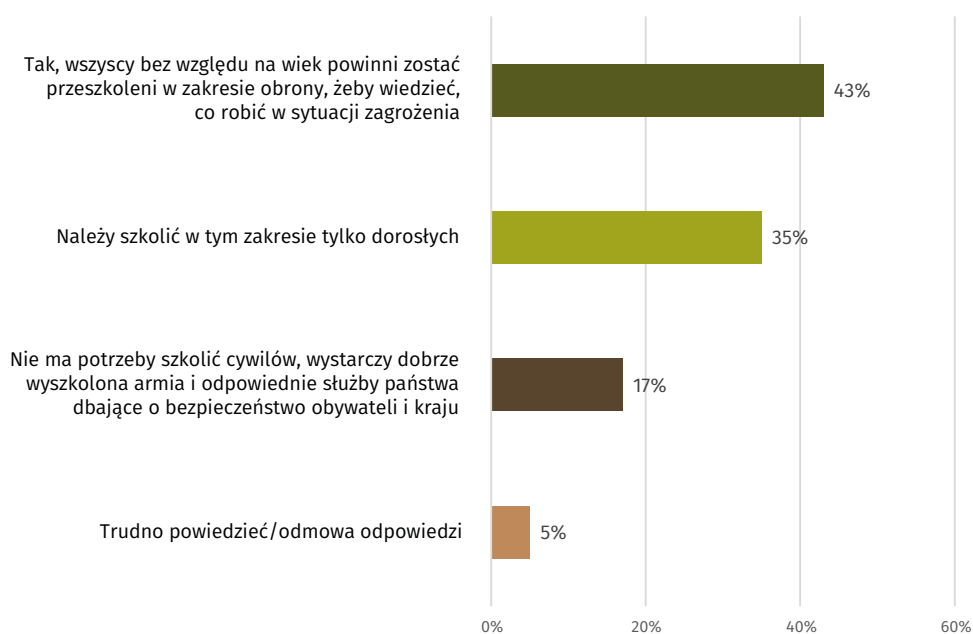
Źródło: B. Badora, *Jeszcze raz o kwestiach związanych z obronnością. Komunikat z badań nr 103/2022*, CBOS, Warszawa 2022, s. 6.

Z analizy CBOS wynika, że respondentów najbardziej różnicuje płeć. Ogólną wiedzę i umiejętności w zakresie obrony w sytuacji zagrożenia militarnego deklaruje ponad połowa mężczyzn (59%), przy czym co dziesiąty twierdzi, że jest w tym obszarze bardzo dobrze zorientowany. Dwie na pięć kobiet (41%) ma znikomą wiedzę w tym zakresie, a blisko co czwarta nie wie na ten temat nic (23%). Co trzecia twierdzi, że jest ogólnie zorientowana (32%), a zaledwie 2% wskazuje na pełną wiedzę obronną. Ponadto z badań wynika,

że umiejętności obronne kobiet są tym lepsze, im wyższe jest ich wykształcenie³⁴.

Idea szkoleń dla osób cywilnych na wypadek agresji wojsk obcych ma duże poparcie wśród Polaków. Opowiada się za nimi blisko cztery piąte ankietowanych. Więcej niż dwóch na pięciu badanych uważa, że powinni podlegać im wszyscy obywatele, bez względu na wiek, a ponad jedna trzecia twierdzi, że powinno to dotyczyć tylko dorosłych osób. Co szósty badany jest zdania, że szkolenie cywilów jest zbędne, ponieważ za obronę ma odpowiadać wojsko i inne służby państwowe³⁵ (wykres 3).

Wykres 3. Jak Pan(i) uważa, czy należy szkolić zwykłych obywateli w zakresie obrony na wypadek agresji obcych wojsk na nasz kraj?

Źródło: B. Badora, *Jeszcze raz o kwestiach związanych z obronnością...*, s. 7.

Zasób wiedzy respondentów na temat obronności różnicuje ich opinie w zakresie poparcia dla szkoleń osób cywilnych. Im jest ona mniejsza, tym rzadziej dostrzegają potrzebę takich kursów. Mimo to większość badanych popiera ich prowadzenie. Osoby o dużych umiejętnościach obronnych, ale

³⁴ Tamże.

³⁵ Tamże, s. 7.

także te, które nie mają ich wcale, częściej wskazują konieczność szkolenia wszystkich obywateli, bez względu na wiek, natomiast ankietowani, którzy o obronie wiedzą niewiele, częściej chcieliby, aby szkolenia dotyczyły tylko osób dorosłych³⁶ (tabela 2).

Tabela 2. Ocena własnych umiejętności obronnych a potrzeba szkolenia obywateli w zakresie obrony kraju

	Jak Pan(i) ocenia własną wiedzę i umiejętności w zakresie obrony w sytuacji wojny – na ile jest Pan(i) zorientowany(-a), co robić i jak postępować w razie bezpośredniego zagrożenia Pana(-i) miejsca zamieszkania przez działania wojsk agresora?			
Jak Pan(i) uważa, czy należy szkolić zwykłych obywateli w zakresie obrony na wypadek agresji obcych wojsk na nasz kraj?	Jestem bardzo dobrze zorientowany(-a)	Mam ogólną wiedzę w tym zakresie, lecz raczej niepełną	Wiem bardzo mało na ten temat	Nic nie wiem na ten temat
Tak, wszyscy bez względu na wiek powinni zostać przeszkoleni w zakresie obrony, żeby wiedzieć, co robić w sytuacji zagrożenia	58%	39%	34%	43%
Należy szkolić w tym zakresie tylko dorosłych	40%	35%	41%	25%
Nie ma potrzeby szkolić cywilów, wystarczy dobrze wyszkolona armia i odpowiednie służby państwa dbające o bezpieczeństwo obywateli i kraju	2%	14%	19%	24%
Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	0%	2%	5%	8%

Źródło: B. Badora, *Jeszcze raz o kwestiach związanych z obronnością...*, s. 8.

Z analiz CBOS wynika ponadto, że najwięcej zwolenników objęcia zwykłych obywateli szkoleniami obronnymi jest w przedziale wiekowym 18–24 lata (88%). W grupie tej ponad połowa badanych (53%) uważa, że przeszkoleni powinni zostać wszyscy, bez względu na wiek. Tego samego zdania jest blisko połowa ankietowanych w wieku 25–34 lata (48%). Osoby w wieku 35–54 lata wskazują

³⁶ Tamże.

częściej, że nie ma potrzeby szkolić cywilów, ponieważ wystarczy dobrze wyszkolona armia i odpowiednie służby państwowe³⁷. Koncepcja szkolenia zwykłych obywateli w zakresie obrony na wypadek agresji obcych wojsk spotyka się ze stosunkowo mniejszym poparciem mieszkańców największych miast³⁸. Więcej niż co trzeci badany uważa też, że szkolenie w zakresie obrony powinno obejmować naukę posługiwania się bronią palną i strzelania, ale tylko dla ochotników (37%). Więcej niż co piąty pytany (22%) jest zdania, że obowiązkowe szkolenie strzeleckie powinno dotyczyć wszystkich obywateli, a 15% respondentów twierdzi, że nie należy upowszechniać umiejętności strzelania³⁹.

SZKOLENIE „TENUJ Z WOJSKIEM” W OPINIACH UCZESTNIKÓW

Wraz z rozpoczęciem praktycznego szkolenia w ramach projektu „Trenuj z Wojskiem” resort obrony podjął decyzję o jednoczesnej jego ewaluacji, której celem było zdiagnozowanie opinii o programie szkolenia i jego przebiegu oraz określenie zainteresowania wojskiem i sprawami obronności uczestników ćwiczeń.

Jesienią 2022 r. Wojskowe Biuro Badań Społecznych Wojskowego Centrum Edukacji Obywatelskiej na wniosek Centrum Operacyjnego Ministra Obrony Narodowej przeprowadziło badanie ewaluacyjne wśród uczestników pierwszej edycji szkolenia realizowanego w ramach projektu „Trenuj z Wojskiem”⁴⁰. Próbę badawczą dobrano w sposób celowy i wyczerpujący, tzn. obejmujący wszystkich uczestników szkoleń. Do zebrania materiału empirycznego wykorzystano ankietę do samodzielnego wypełnienia, którą respondenci otrzymywali od organizatorów na koniec dnia szkoleniowego. Osoby odpowiedzialne za realizację szkolenia w poszczególnych jednostkach nadzorowały także zbieranie ankiet i przesłanie ich do WBBS. Procedura ta umożliwiła pozyskanie 2761 prawidłowo wypełnionych kwestionariuszy, które następnie poddano analizie ilościowej i jakościowej. Diagnozowano nie tylko ogólną ocenę szkolenia, ale też jego poszczególnych elementów oraz znajomość kampanii promocyjnej „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej” i zainteresowanie uczestniczek oraz uczestników szkolenia wstąpieniem do zawodowej, dobrowolnej zasadniczej lub terytorialnej służby wojskowej.

³⁷ Tamże, s. 9.

³⁸ Tamże, s. 10.

³⁹ Tamże, s. 14.

⁴⁰ J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*

Struktura demograficzna uczestników szkolenia pokazuje profil osób potencjalnie zainteresowanych sprawami wojska i obronności. Częściej brali w nim udział mężczyźni, ale istotny jest fakt, że kobiety stanowiły blisko dwie piąte ogółu zgłaszających się osób (37%)⁴¹, co potwierdza szerokie zainteresowanie nabywaniem umiejętności obronnych także wśród tej płci. Zważywszy na fakt, że w ogólnopolskim badaniu prowadzonym przez CBOS kobiety najczęściej deklarowały swoją niewielką wiedzę w tym zakresie bądź jej brak⁴², jest to pozytywna informacja, która przekonuje, że umiejętności dotychczas przypisywane mężczyznom pozostają także w kręgu zainteresowań kobiet. Mogą one być czynnymi uczestniczkami procesu budowania obrony państwa. Jeżeli jednym z celów projektu „Trenuj z Wojskiem” ma być zachęcanie obywateli do rozpoczęcia służby wojskowej, to jego efektem może też okazać się zwiększanie liczby kobiet w strukturach polskiej armii, promowane od czasu rozpoczęcia procesu jej profesjonalizacji. Obecnie w polskich Siłach Zbrojnych kobiety stanowią 8%⁴³ żołnierzy zawodowych.

Trzeba zauważyć, że większość uczestników szkolenia to ludzie stosunkowo młodzi. Ponad połowa badanych nie przekroczyła 40 roku życia (tabela 3). Co czwarty pochodził z jednego z największych miast, ale ponad połowa to mieszkańcy wsi i małych miast (tabela 4), a wśród kierunków ich wykształcenia dominują: techniczny oraz ekonomiczny i prawniczy (tabela 5). Z deklaracji zdecydowanej części respondentów wynika, że pracują oni na pełny etat (89%)⁴⁴.

Tabela 3. Struktura wieku uczestników szkolenia „Trenuj z Wojskiem”

1.	18–24 lata	10%
2.	25–30 lat	14%
3.	31–40 lat	36%
4.	41–50 lat	29%
5.	powyżej 50 lat	11%

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 12.

⁴¹ Zob. tamże.

⁴² Tamże, s. 8.

⁴³ Dane Departamentu Kadr MON uzyskane przez WBBS w lutym 2022 r.

⁴⁴ Zob. J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 13.

Tabela 4. Struktura miejsca zamieszkania uczestników szkolenia „Trenuj z Wojskiem”

1.	wieś	24%
2.	miasto do 20 tys. mieszkańców	13%
3.	miasto powyżej 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	19%
4.	miasto powyżej 100 tys. do 500 tys. mieszkańców	19%
5.	miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	25%

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 12.

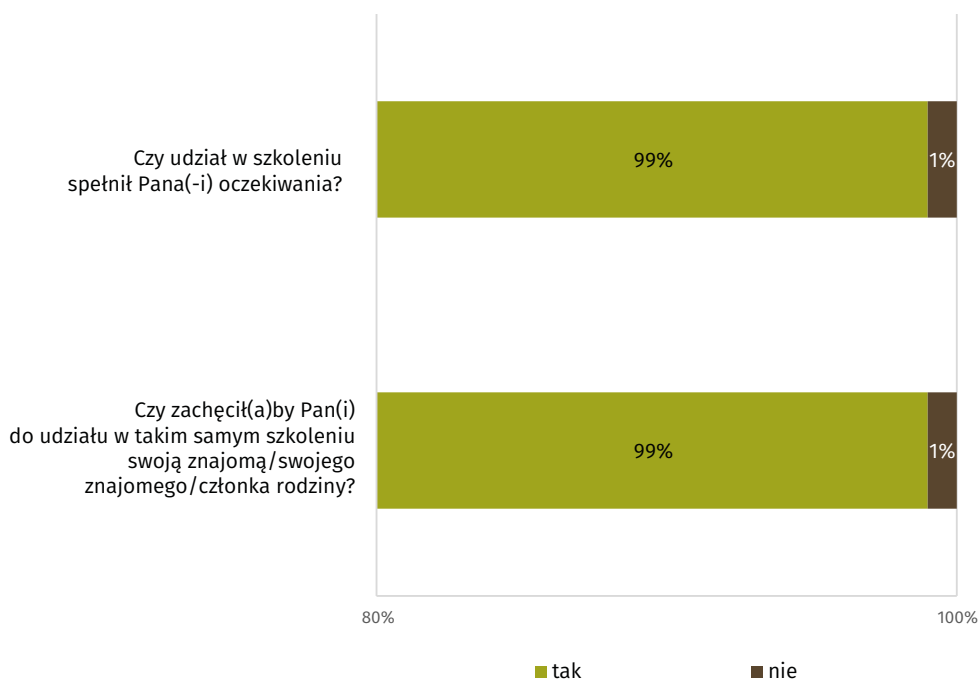
Tabela 5. Struktura wykształcenia uczestników szkolenia „Trenuj z Wojskiem”

1.	humanistyczny, artystyczny	11%
2.	społeczny, dziennikarski, informacyjny	4%
3.	pedagogiczny	6%
4.	ekonomiczny, prawniczy	20%
5.	przyrodniczy, matematyczny, statystyczny	6%
6.	informatyczny, łączności, technologii teleinformatycznych	10%
7.	techniczny (przemysł, budownictwo, maszyny)	24%
8.	rolniczy	3%
9.	zdrowie i opieka społeczna (medyczny, psychologiczny)	6%
10.	bezpieczeństwo, obronność	3%
11.	inne	6%

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 13.

Szkolenie organizowane w jednostkach wojskowych w ramach programu „Trenuj z Wojskiem” spełniło oczekiwania bez mała wszystkich ankietowanych, a ochotnicy, którzy odbyli szkolenie, skłonni byli zachęcać do udziału w nim członków swoich rodzin i znajomych (wykres 4).

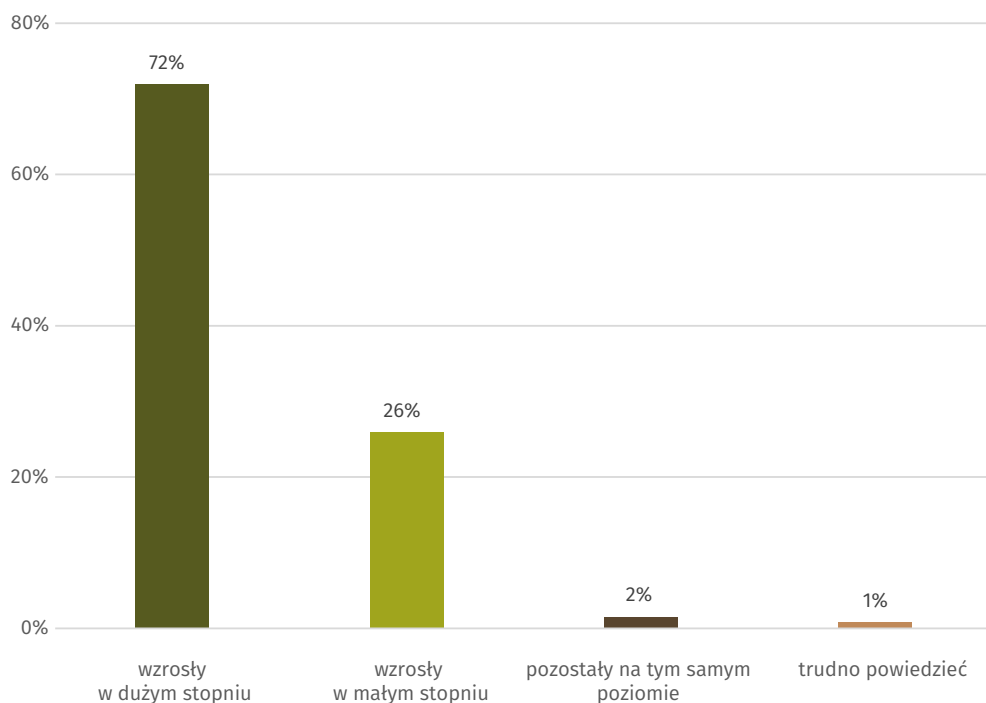
Wykres 4. Satysfakcja badanych i ich chęć polecenia szkolenia „Trenuj z Wojskiem”

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 4 i 6.

Prawie wszyscy badani wskazywali, że dzięki szkoleniu „Trenuj z Wojskiem” podnieśli swoją wiedzę i umiejętności związane z obroną i bezpieczeństwem (wykres 5). Kobiety stosunkowo częściej przyznawały, że był to duży wzrost. Natomiast osoby do 30 roku życia częściej wskazywały, że ich umiejętności nie wzrosły (tabela 6).

Wykres 5. Czy Pan(i) uważa, że dzięki temu szkoleniu Pana(-i) wiedza i umiejętności związane z obroną i bezpieczeństwem wzrosły czy pozostały na tym samym poziomie co przed wzięciem w nim udziału?

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 5.

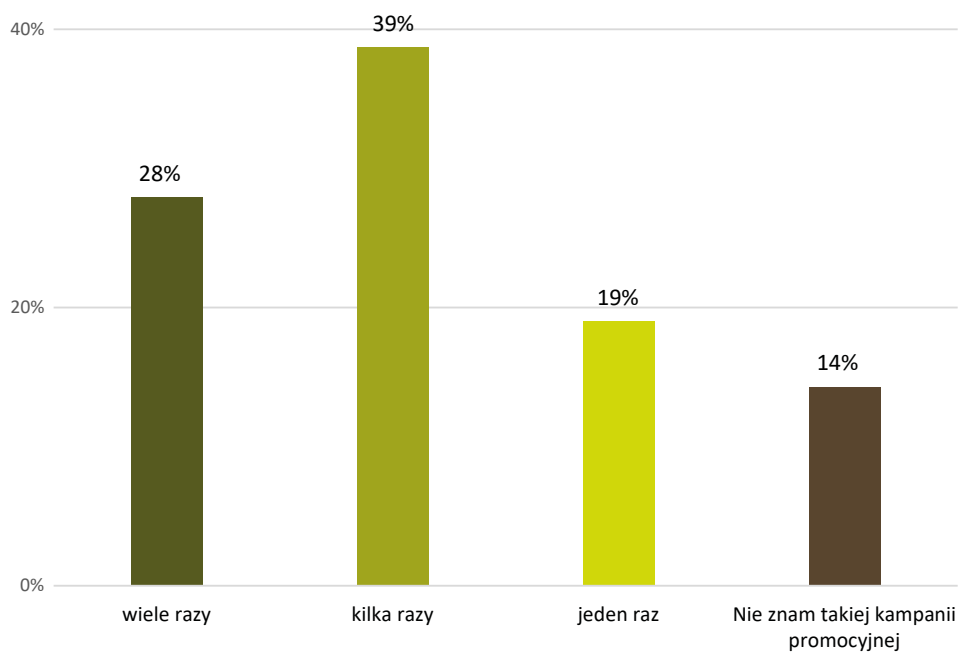
Tabela 6. Wzrost wiedzy i umiejętności związanych z obroną i bezpieczeństwem a wiek badanych

		wiek				
		18–24 lata	25–30 lat	31–40 lat	41–50 lat	powyżej 50 lat
Wiedza i umiejętności związane z obroną i bezpieczeństwem	wzrosły w dużym stopniu	67%	68%	73%	73%	76%
	wzrosły w małym stopniu	27%	29%	25%	25%	22%
	pozostały na tym samym poziomie	3%	2%	1%	1%	0%
	trudno powiedzieć	2%	0%	1%	0%	2%

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 5.

Większość uczestników szkolenia „Trenuj z Wojskiem” miała styczność z kampanią promocyjną resortu obrony narodowej „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”. Dwóch na pięciu badanych spotkało się z nią kilka razy, a co czwarty wielokrotnie (częściej osoby z wykształceniem zawodowym i średnim oraz ankietowani, którzy mają żołnierzy zawodowych w rodzinie), natomiast co piąty przynajmniej jeden raz. Co siódmy uczestnik szkolenia deklarował brak wiedzy na temat kampanii promocyjnej zachęcającej do służby w Wojsku Polskim (wykres 6).

Wykres 6. Czy spotkał(a) się Pan(i) z kampanią promocyjną „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”?

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 8.

Wśród osób, które najczęściej (wielokrotnie) spotykały się z akcją „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”, byli najmłodszy ankieterzy – do 30 roku życia. Osoby w wieku powyżej 30 lat częściej deklarowały kilkukrotny lub tylko jednokrotny kontakt z kampanią promocyjną służby wojskowej (tabela 7).

Tabela 7. Styczeńność z kampanią „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej” a wiek badanych

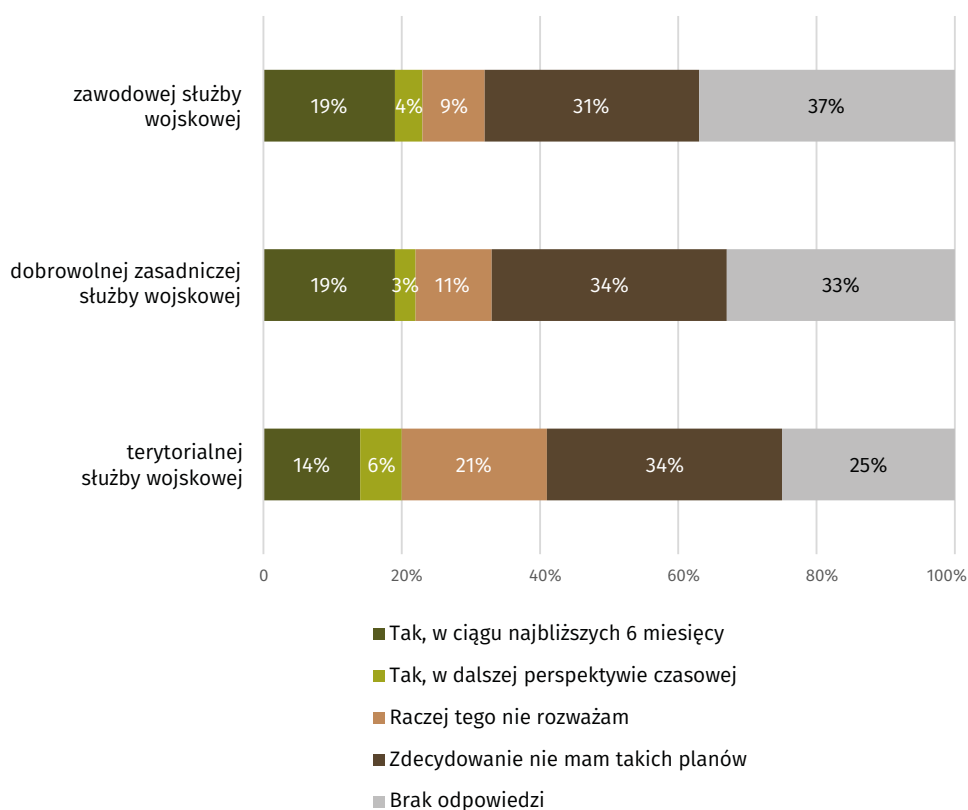
		wiek				
		18–24 lata	25–30 lat	31–40 lat	41–50 lat	powyżej 50 lat
styczeńność z kampanią „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”	wielokrotna	32%	35%	24%	26%	33%
	kilkukrotna	36%	35%	41%	39%	37%
	jednorazowa	18%	15%	21%	20%	18%
	brak	14%	15%	14%	14%	12%

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 8.

Pomimo zdecydowanej większości pozytywnych ocen dotyczących różnych aspektów szkolenia „Trenuj w Wojskiem” niewielu jego uczestników (częściej osoby bezdzietne, przed 25 rokiem życia, mieszkańcy mniejszych miejscowości oraz uczniowie, studenci i bezrobotni) deklaroowało chęć rozpoczęcia służby wojskowej w jakiegokolwiek z możliwych obecnie trzech form (wykres 7). Co piąty badany wskazywał, że w ciągu najbliższych sześciu miesięcy wstąpi do zawodowej lub dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej. Tylko co siódmy zamierzał w tym okresie zostać żołnierzem terytorialnej służby wojskowej. Planom takim zdecydowanie zaprzeczał co trzeci ankietowany (częściej ankietowani z wyższym wykształceniem). Co siódmy respondent wskazywał na znikome zainteresowanie ewentualną służbą w wojsku jako żołnierzem zawodowym lub służby zasadniczej (skumulowane kategorie odpowiedzi: „Raczej tego nie rozważam” i „Tak, w dalszej perspektywie czasowej”). Co czwarty badany ma taki stosunek do służby w charakterze żołnierza Wojsk Obrony Terytorialnej. Należy przypuszczać, że znacząca grupa uczestników szkolenia, która nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie, to także osoby, które nie wiążą swojej przyszłości zawodowej z wojskiem, jak również nie zamierzają służyć w nim ochotniczo.

Z analiz statystycznych wynikało ponadto, że chęć ubiegania się o powołanie do służby wojskowej zmniejsza się wraz ze wzrostem wieku uczestników szkoleń „Trenuj z Wojskiem”, poziomem ich wykształcenia i wielkością miejscowości, w której zamieszkują. Wśród zainteresowanych wstąpieniem w szeregi Wojska Polskiego w jakiegokolwiek z proponowanych form stosunkowo częściej byli mężczyźni, respondenci przed 40 rokiem życia, mieszkańcy wsi oraz małych i średnich miast – do 100 tys. mieszkańców, a także osoby z wykształceniem gimnazjalnym, zasadniczym zawodowym i średnim (tabele 8–11).

Wykres 7. Czy zamierza Pan(i) ubiegać się o powołanie do:

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 9.

Tabela 8. Zainteresowanie podjęciem służby wojskowej a płeć badanych

		płeć	
		kobieta	mężczyzna
Deklarowany zamiar podjęcia służby wojskowej przynajmniej w jednej formie (SZ, WOT lub DZSW ⁴⁵)	tak	35%	45%
	nie	65%	55%

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 10.

Tabela 9. Zainteresowanie podjęciem służby wojskowej a wiek badanych

		wiek				
		18–24 lata	25–30 lat	31–40 lat	41–50 lat	powyżej 50 lat
Deklarowany zamiar podjęcia służby wojskowej przynajmniej w jednej formie (SZ, WOT lub DZSW)	tak	51%	47%	43%	36%	30%
	nie	49%	53%	57%	64%	70%

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 10.

Tabela 10. Zainteresowanie podjęciem służby wojskowej a miejsce zamieszkania badanych

		wielkość miejscowości		
		wsie i małe miasta (do 20 tys. mieszkańców)	miasta średniej wielkości (do 100 tys. mieszkańców)	duże i największe miasta (powyżej 100 tys. mieszkańców)
Deklarowany zamiar podjęcia służby wojskowej przynajmniej w jednej formie (SZ, WOT lub DZSW)	tak	44%	42%	37%
	nie	56%	58%	63%

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 10.

⁴⁵ Dobrowolna zasadnicza służba wojskowa.

Tabela 11. Zainteresowanie podjęciem służby wojskowej a wykształcenie badanych

		wykształcenie			
		gimnazjalne	zasadnicze zawodowe	średnie	wyższe
Deklarowany zamiar podjęcia służby wojskowej przynajmniej w jednej formie (SZ, WOT lub DZSW)	tak	59%	46%	47%	37%
	nie	41%	54%	53%	63%

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 10.

Ekspozycja na treści kampanii promocyjnej „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej” jest powiązana z gotowością do rozpoczęcia służby wojskowej. Im częściej ankietowani mieli kontakt z treściami kampanii, tym bardziej zainteresowani byli wstąpieniem w szeregi Wojska Polskiego. Wśród osób, które deklarowały wielokrotną lub kilkukrotną styczność z akcją promocyjną resortu obrony narodowej, odsetek planujących starania o powołanie do wojska jest najwyższy (tabela 12).

Tabela 12. Zainteresowanie podjęciem służby wojskowej a styczność z kampanią „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”

		styczność z kampanią „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”				
		wielokrotna	kilkukrotna	jednorazowa	brak	ogółem
Deklarowany zamiar podjęcia służby wojskowej przynajmniej w jednej formie (SZ, WOT lub DZSW)	tak	47%	44%	38%	26%	41%
	nie	53,1%	56,0%	62,1%	74,5%	59%

Źródło: J. Dziedzic, J. Łatacz, *Opinie oraz profil demograficzny...*, s. 11.

Szkolenia w ramach projektu „Trenuj z Wojskiem”, prowadzone na terenie jednostek liniowych Wojska Polskiego, ocenione zostały pozytywnie.

Dostarczyły uczestnikom zarówno nowych umiejętności praktycznych, jak i wiedzy teoretycznej. Opinie ankietowanych wskazywały na sprawną i prawidłową pod względem logistycznym organizację zajęć. Podkreślano również kompetencje i życzliwość kadry prowadzącej. W konsekwencji osoby, które wzięły udział w tego typu dobrowolnym szkoleniu, skłonne były polecić udział w nim swoim bliskim i znajomym. Potwierdza to obecne szerokie zainteresowanie społeczeństwa programem „Trenuj z Wojskiem”, na skutek którego resort obrony narodowej zwiększył o 100% limit miejsc na szkoleniach w ramach drugiej edycji programu: „Trenuj z Wojskiem w Ferie”. Od połowy stycznia do końca lutego tego roku szkolenia będą prowadzone w 31 jednostkach wojskowych na terenie całego kraju.

Wysoka ocena przebiegu szkolenia nie przekłada się bezpośrednio na chęć kursantów do wiązania swojej przyszłości z Wojskiem Polskim. Jednak aż 40% respondentów wskazywało, że planuje w przyszłości podjąć taką służbę w którejś z trzech proponowanych form (zawodowa służba wojskowa, dobrowolna zasadnicza służba wojskowa, terytorialna służba wojskowa). Co piąty chciał rozpocząć służbę zawodową lub zasadniczą, a co siódmy – terytorialną.

PODSUMOWANIE

Zainteresowanie szkoleniami dotyczącymi wiedzy i umiejętności obronnych przeznaczonymi dla osób cywilnych i poparcie społeczne dla nich potwierdza słuszny kierunek rozwoju polskiej obronności, ujmowanej w sposób całościowy. Pozwala też na budowanie bezpieczeństwa rozumianego wieloaspektowo, którego jednym z filarów jest współpraca wojska z ludnością cywilną. Kursy tego typu przybliżają jednocześnie obywatelom działania militarne i funkcjonowanie armii, co może przyczyniać się do stałego pozyskiwania nowych kadr wojskowych.

Istnieje zarówno doktrynalna potrzeba szkolenia obronnego ogółu obywateli, jak i społeczna akceptacja dla projektów takich jak „Trenuj z Wojskiem”. Potwierdzają to deklaracje chęci udziału w nich wyrażane przez większość Polaków w sondażach CBOS oraz duże zainteresowanie kolejną edycją omawianego szkolenia. Jest ono popularne wśród różnych grup wiekowych i zróżnicowanych kategorii społecznych, a przy tym wysoko oceniane przez uczestników.

Szkolenia z zakresu obronności skracają dystans pomiędzy wojskiem a społeczeństwem. Należy jednak zauważyć, że jeden dzień (osiem godzin) przeznaczony na szkolenie podstawowe to zbyt krótki czas na nabycie szerszych kompetencji i na pewno potrzeba bardziej rozbudowanej formy szkoleniowej, aby utrwalić wyuczone umiejętności i nawyki. Z drugiej strony warto podkreślić, że jest to projekt o bardzo niskim koszcie wejścia⁴⁶, gdzie niewielkim nakładem finansowym można zdobyć podstawowe przygotowanie do sytuacji kryzysowych i poznać realia służby wojskowej.

Ćwiczenia dla osób cywilnych w ramach projektu „Trenuj z Wojskiem” mają charakter wojskowy. Jest to zgodne z oczekiwaniami uczestników, z których stosunkowo znaczna część chce kontynuować służbę wojskową w wybranej przez siebie formie. Można jednak rozważyć uzupełnienie działań resortu obrony narodowej o organizację przedsięwzięć szkoleniowych adresowanych do osób niezamierzających związać się z wojskiem, takich jak: szkolenia z pierwszej pomocy, bezpiecznego zachowania w sytuacji kryzysowej, ewakuacji itp. Taki model dobrze sprawdza się np. w krajach nordyckich, w których duży potencjał ma skoordynowana współpraca organów obrony cywilnej z samorządami i organizacjami pozarządowymi⁴⁷ pod merytorycznym kierunkiem resortów obrony.

Szczególnie warte podkreślenia są następujące wnioski z przedstawionych badań. Po pierwsze, Polki i Polacy mają silną potrzebę osobistego przygotowania się na sytuację ewentualnego konfliktu zbrojnego przez nabycie choćby podstawowych kompetencji i umiejętności obronnych. Po drugie, jak wynika to ze struktury socjodemograficznej uczestników szkolenia, zainteresowanie szkoleniem wojskowym i proobronnym występuje we wszystkich kategoriach wyodrębnionych ze względu na wykształcenie, miejsce zamieszkania oraz rodzaj wykonywanej pracy czy miejsce zatrudnienia. Do programu „Trenuj z Wojskiem” zgłosił się znaczący odsetek kobiet (37%). Wiek uczestników jest także zróżnicowany. Po trzecie, ocena samego szkolenia wojskowego jest zdecydowanie pozytywna. Praktycznie wszyscy badani wyrażają satysfakcję z planu zajęć i ich przebiegu, organizacji, a także kompetencji prowadzących. Po czwarte wreszcie, znaczący odsetek uczestników szkolenia w ramach omawianego programu rozważa w najbliższej przyszłości podjęcie służby wojskowej w odpowiedniej dla siebie formie. Trudno ocenić,

⁴⁶ H. Trojanowska, *Cenowe bariery wejścia a struktura rynku*, „Zarządzanie Zmianami” 2010, nr 4(50), s. 1–19, https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Zarządzanie_Zmianami_zeszyty_naukowe/Zarządzanie_Zmianami_zeszyty_naukowe-r2010-t-n4/Zarządzanie_Zmianami_zeszyty_naukowe-r2010-t-n4-s1-19/Zarządzanie_Zmianami_zeszyty_naukowe-r2010-t-n4-s1-19.pdf (dostęp: 28.12.2022).

⁴⁷ NGO – non governmental organisation.

na ile takie decyzje zostały podjęte lub ugruntowane pod wpływem udziału w programie, jednak jego wysoka ocena merytoryczna pozwala przypuszczać, że taka forma kontaktu z wojskową rzeczywistością była dla uczestników szkolenia satysfakcjonująca.

SUMMARY

The aim of this article is to present the social reception of the first edition of the military training program „Train with the Army” and the reasons and context for its introduction. The sources of empirical data are an evaluation study conducted among all program participants in the form of an auditorium survey and research carried out by the Public Opinion Research Center on a representative nationwide sample. Assumptions, reasons for introducing the program were presented, and in order to show the international context, also similar initiatives implemented in selected NATO countries. Most of the surveyed Polish women and men see the need, and a significant part of them declare their personal readiness to participate in training in the field of defence, civil defense, etc. In this context, a positive reception of the „Train with the Army” program can be expected. Such expectations were confirmed in the evaluation study carried out by the Military Center for Civic Education. Over 90% of program participants positively assessed both the very idea of this type of training and its course, in such aspects as: organization, competence of the trainers and the programme. A similar percentage would recommend participation in the program to their friends. Importantly, as many as 40% of program participants consider taking up military service in its various forms. To sum up, it can be said that the „Train with the Army” program may become an important tool in the repertoire of building pro-defence competences and familiarizing the general public with the specifics of military service in an attractive and accessible formula.

KEYWORDS

training, defence, society, defense skills, overall security, development of non-military security, threat, crisis situation, military-society cooperation, training for civilians

BIBLIOGRAFIA

ARTYKUŁY NAUKOWE

- Finlandia planuje wydać rekordową kwotę na zbrojenia*, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Finlandia-planuje-wydac-rekordowa-kwote-na-zbrojenia-8458752.html> (dostęp: 28.12.2022).
- In time of war, Prime Minister to take the wheel*, <https://news.postimees.ee/2865789/in-time-of-war-prime-minister-to-take-the-wheel> (dostęp: 28.12.2022).
- Premierzy państw bałtyckich opowiadają się za zwiększeniem wydatków na obronność do 3 proc. PKB*, <https://www.lrt.lt/pl/wiadomosci/1261/1841049/premierzy-panstw-baltyckich-opowiadaja-sie-za-zwiekszeniem-wydatkow-na-obronnosc-do-3-proc-p-kb> (dostęp: 28.12.2022).
- Staśkiewicz U., *Organizacja obrony narodowej w wybranych państwach. Analiza porównawcza Estonii, Finlandii i Rosji*, „Przegląd Wschodnioeuropejski” 2021, nr 1, s. 141, <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-c88d0ed2-53cb-46fa-a6ce-b83dd9e69c1a> (dostęp: 28.12.2022).
- Szymański P., *Nowe pomysły na obronę totalną. Bezpieczeństwo całościowe w Finlandii i Estonii. Raport OSW 3/2020*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2020.
- Trojanowska H., *Cenowe bariery wejścia a struktura rynku*, „Zarządzanie Zmianami” 2010, nr 4(50), https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Zarządzanie_Zmianami_zeszyty_naukowe/Zarządzanie_Zmianami_zeszyty_naukowe-r2010-t-n4/Zarządzanie_Zmianami_zeszyty_naukowe-r2010-t-n4-s1-19/Zarządzanie_Zmianami_zeszyty_naukowe-r2010-t-n4-s1-19.pdf (dostęp: 28.12.2022).

ARTYKUŁY INTERNETOWE

- Rusza 2 edycja „Trenuj z wojskiem”*, <https://www.wojsko-polskie.pl/articles/tym-zyjemy-v/rusza-2-edycja-trenuj-z-wojskiem/> (dostęp: 28.12.2022).
- „Trenuj z wojskiem w ferie”. Szef MON o szczegółach programu*, <https://regiony.tvp.pl/65174076/trenuj-z-wojskiem-w-ferie-szef-mon-o-szczegolach-programu> (dostęp: 28.12.2022).
- „Trenuj z wojskiem” – szkolenia wojskowe dla każdego*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/Trenuj-z-wojskiem-szkolenia-wojskowe-dla-kazdego> (dostęp: 28.12.2022).
- „Trenuj z wojskiem” – szkolenia wojskowe dla każdego*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/trenuj-z-wojskiem--szkolenia-wojskowe-dla-kazdego?fbclid=IwAR3aBMe-4R8OyD8f8UuXKV1FR0CtKL2q4jpp07Vn8efOfKcpXdFDoycJKr3A> (dostęp: 28.12.2022).
- Wojsko Polskie silne jak nigdy*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/wojsko-polskie-silne-jak-nigdy> (dostęp: 28.12.2022).
- Wojsko Polskie silne jak nigdy*, <https://www.wojsko-polskie.pl/articles/tym-zyjemy-v/wojsko-polskie-silne-jak-nigdy/> (dostęp: 28.12.2022).

Zapałowski A., *Obrona totalna jako wyzwanie dla bezpieczeństwa Polski*, „Polityka i Społeczeństwo” 2022, nr 2(20), <https://doi.org/10.15584/polispol.2022.2.14> (dostęp: 28.12.2022).

RAPORTY Z BADAŃ

Badora B., *Jeszcze raz o kwestiach związanych z obronnością*. Komunikat z badań nr 103/2022, CBOS, Warszawa 2022.

Badora B., *O bezpieczeństwie państwa i kwestiach związanych z obronnością*. Komunikat z badań nr 79/2022, CBOS, Warszawa 2022.

Dziedzic J., Łatacz J., *Opinie oraz profil demograficzny uczestników szkoleń „Trenuj z Wojskiem”*, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2023.

AKTY PRAWNE

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2020, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf (dostęp: 28.12.2022).

Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny („Dziennik Ustaw RP” poz. 655).